

клористики, етномузикології та етноорганології. Вони забезпечують спадкоємність наукових традицій, озброюючи студентську молодь інструментарієм для збереження, дослідження та актуалізації української культурної спадщини.

Таким чином, науковий доробок музикознавців та етномузикологів ІМФЕ ім. М. Т. Рильського сьогодні складає фундаментальний джерельний базис фахової мистецької освіти. Академічні видання Інституту фактично формують принципи сучасного концепційного бачення музично-історичного процесу від витоків народної творчості до сучасних композиторських шкіл. Як ідейна та методологічна опора для навчальних програм навчальних закладів усіх рівнів, ці наукові джерела підтримують спадкоємність національних музикознавчих традицій і водночас є суттєвим інструментом для плетання нової генерації української мистецької молоді.

### **Джерела та література**

1. Історія української музики : у 7 т. / НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського ; редкол.: Г. А. Скрипник (голова) [та ін.]. Київ, 2016. Т. 1. Кн. 1. 440 с.
2. Немкович О. М. Українське музикознавство ХХ століття як система наукових дисциплін : монографія. Київ, 2006. 534 с.
3. Українська музична енциклопедія / голов. ред. Г. Скрипник. Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2006–2023. Т. 1–6.

**Микола ЖЕЛЕЗНЯК,**

*кандидат філологічних наук,*

*Інститут енциклопедичних досліджень НАН України*

<https://orcid.org/0000-0002-8290-6345>

**Олександр ІЩЕНКО,**

*кандидат філологічних наук,*

*Інститут енциклопедичних досліджень НАН України*

<https://orcid.org/0000-0002-8910-111X>

**Світлана ОЧЕРЕТЯНКО,**

*Інститут енциклопедичних досліджень НАН України*

<https://orcid.org/0000-0001-6210-7872>

### **ВНЕСОК УКРАЇНЦІВ У ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСКУ МУЗИЧНУ ЕНЦИКЛОПЕДИСТИКУ**

Вивчення внеску українців у європейську енциклопедистику є складовою ширшого осмислення місця визначних представників українського народу у світовому культурному та інтелектуальному

просторі. Особливої актуальності ця проблематика набуває нині, коли в науковому й суспільному дискурсі дедалі виразніше постає феномен світового українства, а одним з важливих завдань є посилення присутності знань про українську історію й культуру в глобальному інформаційному середовищі. Виявлення участі українських учених у міжнародних довідкових проєктах дає змогу конкретизувати внесок українців у світову культуру й засвідчує їхню суб'єктність. Окремий сегмент цього питання становить участь українських фахівців у підготовці музичних енциклопедій країн Європи.

Одним з ранніх прикладів такої участі є співпраця з німецькою музичною енциклопедистикою Філарета Колесси, відомого дослідника народної музики й фольклору, та Осипа Залеського, автора *Малої української музичної енциклопедії* (1971). Обох науковців було залучено до підготовки 11-го видання енциклопедичного словника *Riemann Musik-Lexikon* (1929), у якому українську тематику вони представили близько 20-ма гаслами [1]. Отже, в одному з провідних європейських музичних довідників українські фахівці безпосередньо формували представлення української музичної культури. Для Залеського така діяльність мала продовження: перебуваючи у США, він передавав матеріали про українську музику для інших німецьких музикознавчих видань.

Помітним і важливим етапом залучення українців до створення кращих зразків європейської музичної енциклопедистики була діяльність Аристиди Вирсти. Він брав участь у підготовці фундаментального німецького видання *Die Musik in Geschichte und Gegenwart* (1949–1986), де писав і про українську музику і про європейських виконавців та композиторів. Вирста співпрацював також із французькою музичною енциклопедією *Larousse de la musique* (1957), для якої підготував статтю «Ukraine», та з іншими музичними довідковими проєктами [1; 2]. Його діяльність демонструє ширший характер внеску: український музикознавець не лише представляв національну музичну культуру в іноземних виданнях, а й долучався до формування загальноєвропейського музикознавчого знання.

Важливу сторінку українського доробку в західноєвропейській енциклопедистиці становить праця Лешека Мазепа та Дмитра Колбіна. Вони підготували матеріал про музичний Львів для *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, а також були залучені до огляду музичного життя міста в енциклопедичному словнику *The New Grove Dictionary of Music and Musicians* (1980), який продовжив традицію попередніх видань *Grove Dictionary of Music and Musicians*. У цих матеріалах Львів висвітлено як окремий історичний музичний центр. Отже, поряд із загальними статтями про українську музику й персоналіями композиторів у європейській енциклопедистиці було представлено й українську музичну регіоналістику.

Участь українських фахівців у *The New Grove Dictionary of Music and Musicians* цим не обмежувалася. Серед українських авторів цього видан-

ня бачимо Л. Бондаренко, Л. Пархоменко, В. Гошовського, Б. Луканюка, А. Вирсту та А. Шуля [3]. Їхня енциклопедична діяльність охопила опис різних напрямів музикознавства: Л. Пархоменко підготувала статті про Бориса Лятошинського, Левка Ревуцького та Андрія Штогаренка, В. Гошовський – матеріал про українську народну музику, Аристид Вирста – про українську академічну музичну традицію [3]. Отже, йдеться про участь цілої когорти українських музикознавців у міжнародному авторському складі одного з найавторитетніших музичних довідників ХХ ст.

Прикметно, що до підготовки цього енциклопедичного словника залучалися вітчизняні фахівці як з України, так і з української діаспори. У такий спосіб міжнародний енциклопедичний проєкт постав місцем їхньої співпраці щодо висвітлення національної музичної спадщини для світової аудиторії. Українці писали різноманітні енциклопедичні матеріали: країнознавчі огляди, персональні, жанрові, фольклористичні статті.

Наприкінці ХХ ст. окреслена вище традиція продовжилася в другому виданні *Die Musik in Geschichte und Gegenwart* (1994–2008). Статтю «Ukraine» для нього підготувала Ніна Герасимова-Персидська. Отож, констатуємо, що на зламі ХХ–ХХІ ст. представлення української музики в одному із центральних європейських музикознавчих довідників спиралося на безпосередню участь українського фахівця.

Хронологічна послідовність наведених прикладів засвідчує дедалі виразнішу присутність українських фахівців у західноєвропейській музичній енциклопедистиці впродовж ХХ ст. Ця динаміка стосувалася й тематики: якщо на ранніх етапах статті українських авторів були присвячені головню репрезентації української народної та професійної музики, то згодом вони стосувалися й композиторів, виконавців, музичних осередків, історії академічної музики, етномузикознавства й навіть загальноєвропейських персоналій, тобто вийшли за межі функції інформування про Україну.

Підсумовуючи, зазначимо, що наведені приклади показують, що участь українських музикознавців у західноєвропейській енциклопедичній традиції була одним зі шляхів потрапляння українського фахового (музичного) знання до міжнародного академічного простору. Водночас ця участь мала глибше значення: українські автори виступали не лише як репрезентанти національної музичної культури, але і як безпосередні творці енциклопедичного знання в інших національних системах. У цьому сенсі їхній доробок конкретизує ширший внесок українських науковців у європейську інтелектуальну культуру та засвідчує суб'єктну присутність українців у міжнародному культурному й науковому просторі.

### **Джерела та література**

1. Sawchuk R. Ukrainian musicians in Western sources. *The Ukrainian Weekly*. 1982. June 20. P. 7.

2. Dupont-Bouyer A. La bibliothèque musicale d'Aristide Wirsta. *Conservatoire national supérieur de musique et de danse de Paris*. Médiathèque Hector Berlioz. 2024.
3. Sawchuk R. Ukrainians in «The New Grove». *The Ukrainian Weekly*. 1986. Aug. 10. P. 9, 12.

**Ганна КАРАСЬ,**  
 докторка мистецтвознавства, професорка,  
 Карпатський національний університет імені Василя Стефаника  
<https://orcid.org/0000-0003-1440-7461>

## **БІОГРАФІСТИКА В МУЗИКОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ЛЮ ПАРХОМЕНКО**

Біографістика як розділ музикознавства вивчає життя, творчість, діяльність та історичну роль конкретних постатей (персон) музичної культури, як аспект персоналістики досліджує, як окрема людина вплинула на розвиток культури цілої епохи. Цей напрям музикознавчих досліджень впродовж десятиліть плідно розвивається науковими співробітниками Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (ІМФЕ).

Серед них виокремлюємо українську вчену, докторку мистецтвознавства Лю Олександрівну Пархоменко (нар. 12 грудня 1930, Харків), життєтворчість котрої тісно пов'язана з цією інституцією. В ІМФЕ науковиця від 1958 до 2016 року пройшла не тільки кар'єрні сходинки (від молодшого до провідного наукового співробітника), наукове зростання (кандидатка мистецтвознавства – 1963, докторка мистецтвознавства – 1985, професорка – 2006), а й здобула визнання (лауреатка премій ім. М. Лисенка, 2001 та ім. Ф. Шміта, 2016).

Наукові концепції Л. Пархоменко формувалися на історико-теоретичному факультеті Київської консерваторії (1954, кл. П. Козицького) та аспірантурі при ній (1958, науковий керівник той самий). І. Сікорська підкреслює, що до сфери наукових інтересів ученої належить українська музика XIX–XX ст.: хорова культура, еволюція її галузей, мистецькі традиції і новації, персоналії митців і виконавців [3, с. 96]. Спираючись на глибоку джерельну базу, Л. Пархоменко пише фундаментальні монографії, присвячені К. Стеценку та О. Кошицю, наукові розвідки про П. Нішинського, Я. Калішевського, М. Леонтовича, Б. Левитського, П. Бігдаш-Богдашева, С. Наріжного, Н. Городовенка, М. Малька та інших.

Особливе місце в музичній біографістиці Лю Пархоменко посідає постать видатного українського диригента, композитора та педагога Олександра Кошиця (1875–1944).

У 1998 році вона друкує його «Листи до друга» (Василя Беневського), у 2012 році спільно з Наталією Калущою – фундаменталь-